

Cancelleria Reial

La **Cancelleria Reial** era l'organisme administratiu-cultural de "normalització lingüística" de la Corona d'Aragó creada al segle XIII. La va fundar Jaume I l'any 1276, i s'ocupava de la redacció de tot tipus de documents administratius: certificacions, lletres reials o llicències, entre d'altres. Jaume I, quan la va crear, va disposar que tota la documentació del Regne de València fos redactada en llengua vulgar i no en llatí. A partir d'aleshores, tota la documentació fou unificada a la Corona d'Aragó. Els textos es redactaven en *català o aragonès i en llatí*, però a partir de la segona meitat del segle XIV, majoritàriament en català. Totes les institucions de la Corona d'Aragó (la Generalitat de Catalunya, la Generalitat del Regne de València, el Gran i General Consell de Mallorca), a més de tots els municipis i notaris, utilitzaren un mateix model lingüístic.

Integrada a la Corona catalanoaragonesa, la Cancelleria Reial era una oficina dirigida per un canceller, encarregada de copiar i de tramitar tots els documents reials o de la noblesa o dels eclesiàstics. Aquesta escrivania reial va ser organitzada a partir del segle XIII i la componien una sèrie de funcionaris que tenien cura de tota la documentació reial.

La Cancelleria va esdevenir un focus cultural -com ho havien estat els monestirs durant l'alta edat mitjana- sobretot a partir de l'any 1373, quan s'hi va aplegar un grup de copistes per a la transcripció de llibres

La prosa de la Cancelleria seguia els formularis medievals de la retòrica epistolar. La majoria de funcionaris eren bons coneixedors de *l'ars Dictandi*, títol que es donava als tractats de retòrica epistolars que foren utilitzats a les cancelleries medievals, especialment durant els segles XI al XIV. Aquests tractats contenien regles i exemples de com redactar les salutacions, els preàmbuls i les elocucions -el cos o nucli- dels documents, amb preceptes sobre gramàtica, construccions, figures retòriques, sentències i sobre el cursus o ritme de la frase.

Com que la majoria de funcionaris de la Cancelleria sabien llatí, no és gens estrany que fos justament aquesta llengua la que marqués les directrius, tant pel que fa als formularis com al vocabulari tècnic de la burocràcia i de la política. La influència llatina anà modelant el català sense violentar-lo. En les Ordinacions Reials de Pere el Cerimoniós, que són un plagi de les *Leges Palatinae* de Jaume III de Mallorca, la frase catalana és un calc, paraula per paraula, de la construcció llatina plagiada, excepte que canvia el nom de Jaume i les intitlacions reials d'aquell per les seves. Sortosament, altres escrivans i notaris de Pere III van saber vèncer les dificultats que presentava el model llatí, i van emprar un català més dúctil, harmoniós i clar.

Allò que crida més l'atenció és la notable uniformitat que va assolir l'idioma oficial de la Cancelleria, que s'aconseguí implantar en la llengua escrita de tot el domini lingüístic. La llengua escrita era una mena de koiné literària i administrativa, per sota de la qual batejava amb força una llengua viva més variada. Les antigues variants del català o llatí vulgar no eren gaire evidents. La raó d'aquesta uniformitat obeïa al fet que la

llengua de les Illes i del País Valencià era una llengua que s'havia expandit per la Reconquesta en unes terres fortament arabitzades.

La formació llatinista dels curials del rei, que havien de redactar la documentació en català, aragonès i llatí, influí perquè la llengua assolís un alt grau de perfecció, eficàcia i elasticitat, amb què aconseguí maduresa i fixació. La Cancelleria, amb la seva pràctica diària, va contribuir de manera definitiva a millorar i fixar la llengua literària, en la qual els escriptors humanistes van escriure obres molt notables.

Durant l'existència de la Cancelleria, trobem dues etapes molt significatives que cal analitzar. La primera etapa comença a partir dels primers anys del regnat de Pere III (1336-1387), i és quan l'excessiva subjecció als models llatins dels *Ars Dictandi* (manuals per escriure bé) produeix una prosa catalana rígida. Dins d'aquesta primera etapa trobem les següents tres característiques: la primera és l'aparició de calcs forçats, paraula per paraula, de les construccions llatines. En segon lloc, observem una incorporació de mots llatins sense cap mena d'adaptació. I per últim, en tercer lloc, trobem una imitació de la cadència de la frase llatina i de les frases estereotipades dels formularis llatins violentant el geni de la pròpia llengua.

Però, a partir de l'any 1381, aproximadament, comença a aparèixer en els documents de la Cancelleria un nou estil, que podem anomenar clàssic o humanista: els escrivans s'alliberen de l'esclavitud dels formularis i s'inspiren directament en els clàssics llatins, Ciceró principalment, i en els renaixentistes italians, per tal d'embellir la llengua vernacla amb els recursos del llatí. Això donà lloc a una prosa catalana flexible i madura, que incorpora cultismes en gran proporció, però que s'ajusta amb mesura i gust a la sintaxi llatina, amb la tendència al període llarg i amb extensió de la cadència a tota frase, sense limitar-se a les clàusules darreres. El principal exponent d'aquesta nova etapa és Bernat Metge.

Des del segle XIII els reis d'Aragó compten amb una cancelleria organitzada, regulada per successives ordenances, en part inspirades en les normes d'ús de la cancelleria pontifícia. Els documents reials que emanaven de la Cancelleria arribaven fins als llocs més apartats del domini lingüístic del català i per la seva règia i enlairada procedència eren considerats com a models de ben escriure. Els funcionaris, que solien fer la seva carrera a la Cancelleria començant pel grau més humil, havien de dominar les tres llengües que avui anomenaríem "oficials": el llatí, el català i l'aragonès. Així no és estrany de trobar documents en perfecta prosa catalana redactats per un secretari aragonès i d'altres en un aragonès bellíssim redactats pel barceloní Bernat Metge.